

**Analiza Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem
Operacyjnym Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020
dotycząca potrzeb szkół zawodowych
pod kątem wyzwań regionalnego rynku pracy**

Luty 2020 r.

Spis treści

Wstęp	3
Regionalny rynek pracy oraz zapotrzebowanie na zawody	4
Finansowanie szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe	10
Wyniki Ankiety dotyczącej zapotrzebowania szkół/placówek na zakup sprzętu i wyposażenia do prowadzenia kształcenia w zawodzie.....	12
Wnioski	16
Spis Wykresów.....	18

Wstęp

Prezentowana Analiza została opracowana zgodnie z wymogiem określonym w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020, tj. wsparcie w zakresie zakupu wyposażenia w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 10iv realizowane jest w oparciu o analizę Instytucji Zarządzającej dotyczącą potrzeb szkół zawodowych pod kątem wyzwań regionalnego rynku pracy. Na poziomie regionalnym Urzędy Marszałkowskie zapewniają wykonywanie zadań Zarządu jako organu wykonawczego Województwa. Samorządy wojewódzkie, będące dysponentami znacznych środków finansowych na rozwój społeczno-gospodarczy swoich regionów, odgrywają strategiczną rolę w rozwoju szkół zawodowych na swoim terenie. Wsparcie finansowe szkół odbywa się głównie w ramach organizowanych konkursów na rozbudowę infrastruktury, zakup wyposażenia lub finansowanie konkretnych programów kształcenia. W ramach perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020 głównymi źródłami finansowania szkół zawodowych jest Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego oraz Europejski Fundusz Społeczny.

Dokonujący się postęp technologiczny w sferze gospodarczej oraz społecznej wywiera coraz większy wpływ na funkcjonujące systemy edukacji i kształcenia, co w szczególności dotyczy szkolnictwa zawodowego, które stale musi dostosowywać się do zmieniających się warunków rynkowych, nadążać za zmianami, w tym wykorzystywać w procesie kształcenia nowe technologie.

Niezbędnym działaniem jest zwiększenie potencjału szkół zawodowych poprzez inwestycje w infrastrukturę i wyposażenie, gdyż badania funkcjonowania systemu kształcenia zawodowego w Polsce wskazują na niską jakość bazy techno-dydaktycznej szkół zawodowych, w tym przestarzałe zaplecze i wyposażenie pracowni do praktycznej nauki zawodu. Wsparcie w tym zakresie realizowane jest z uwzględnieniem wcześniej zakupionych w ramach projektów PO KL 2007-2013 narzędzi i materiałów dydaktycznych wspomagających modernizację kształcenia zawodowego, w tym w zakresie wyposażenia pracowni i warsztatów oraz z wykorzystaniem standardów wypracowanych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Edukacji Zawodowej i Ustawicznej.

Analiza została opracowana m.in. na podstawie przeprowadzonej w III kwartale 2018 r. ankiety internetowej, przy użyciu zasobów informacyjnych Systemu Informacji Oświatowej (SIO), obejmujących swoim zasięgiem województwo lubelskie. Do szkół i placówek w województwie, w tym publicznych i niepublicznych, które prowadzą kształcenie zawodowe rozesłano pismo wraz z informacją o celach i zakresie analizy oraz linkiem do ankiety zamieszczonej na stronie internetowej i prośbą o jej wypełnienie. Przedmiotowa ankieta została rozesłana do 532 szkół, z czego informację zwrotną uzyskano na poziomie ok. 30%. Ponadto, IZ RPO dokonuje także cyklicznych analiz budżetów projektów realizowanych w ramach RPO WL 2014-2020, Działanie 12.4 *Kształcenie zawodowe* w celu uzyskania informacji o rodzaju i wysokości wydatków ujmowanych w projektach przez poszczególne typy szkół/placówek na potrzeby kształcenia w zawodzie.

Dokonano także przeglądu różnych źródeł informacji o szkolnictwie zawodowym, dostępnych na poziomie krajowym oraz regionalnym. Szczegółowo przeanalizowano zawartość stron internetowych najważniejszych instytucji w zakresie szkolnictwa zawodowego. Ważnym źródłem informacji były również analizy oraz raporty dotyczące szkolnictwa zawodowego oraz rynku pracy, w tym Lubelskiego Obserwatorium Rynku Pracy (LORP).

Regionalny rynek pracy oraz zapotrzebowanie na zawody

W województwie lubelskim na koniec grudnia 2019 r. zaobserwowano poprawę sytuacji na rynku pracy. W ujęciu rocznym zanotowano zmniejszenie ogólnej liczby zarejestrowanych bezrobotnych. O poprawiającej się sytuacji gospodarczej regionu świadczy także spadek stopy bezrobocia, liczonej jako udział bezrobotnych w populacji aktywnych zawodowo. Stopa bezrobocia zarejestrowanego wg stanu na koniec grudnia 2019 roku wyniosła w województwie lubelskim 7,4% i była niższa o 0,6 p. proc. niż przed rokiem¹. W rankingu województw pod względem wysokości stopy bezrobocia lubelskie zajmowało 12 miejsce w kraju.

W województwie lubelskim w pierwszym półroczu 2019 r. urzędy pracy zarejestrowały 49,6 tys. nowych bezrobotnych, którzy stanowili 6,7% wszystkich zarejestrowanych w tym okresie w kraju. Kobiety stanowiły 52,4% wszystkich bezrobotnych w województwie. W skali roku liczba bezrobotnych kobiet w województwie lubelskim zmniejszyła się o 5,5%, zaś mężczyzn o 6,4%².

Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w województwie lubelskim na koniec 2019 r. wyniosła ogółem 69 379 (stanowili oni 8% wszystkich bezrobotnych zarejestrowanych w Polsce), w tym 11 372 osób z wykształceniem wyższym, 17 532 osób z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym, 8 731 osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym, 15 777 z wykształceniem zasadniczym zawodowym, 15 967 osób z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym. Na koniec 2019 r. wśród ogółu bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy najwięcej było osób z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym 25,3% oraz gimnazjalnym i bez wykształcenia szkolnego 23%, a najmniej ze średnim ogólnokształcącym 12,6%. W porównaniu z danymi z grudnia 2018 r. największy spadek liczby bezrobotnych odnotowano wśród osób z wykształceniem wyższym o 0,5 p. proc., natomiast wzrost wśród osób z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej o 0,7 p. proc.³.

Na koniec I półrocza 2019 r. wolnych miejsc pracy było o 4,91% mniej niż w II półroczu 2018 r. Największą ich liczbą dysponowały podmioty prowadzące działalność w sekcjach: przetwórstwo przemysłowe (17,18%), handel oraz naprawa pojazdów samochodowych (16,72%) i budownictwo (10,76%). Najwięcej wolnych miejsc przeznaczonych było dla pracowników usług i sprzedawców (21,17% wszystkich wolnych miejsc), pracowników wykonujących prace proste (21,14%) robotników przemysłowych i rzemieślników (17,51%) oraz pracowników biurowych (13,26%). W ciągu 2018 r. w województwie lubelskim powstało 28,2 tys. nowych miejsc pracy. Było ich o 14,6% więcej niż w roku poprzednim.⁴.

Obserwowany w ostatnich latach deficyt niektórych zawodów na rynku pracy, przy jednoczesnym rosnącym bezrobociu wśród osób kończących studia oznacza konieczność poprawy funkcjonowania szkolnictwa zawodowego, poprzez powiązanie jego oferty edukacyjnej z potrzebami rynku pracy. Szkolnictwo zawodowe powinno stwarzać młodym ludziom możliwość zdobycia nowoczesnego zawodu dostosowanego do potrzeb zmieniającej się, innowacyjnej gospodarki. Kluczowe znaczenie ma także zwiększenie zaangażowania pracodawców w proces kształcenia, szczególnie w przypadku programów

¹ Dane WUP w Lublinie

² Urząd Statystyczny w Lublinie *Bezrobocie rejestrowane w województwie lubelskim w pierwszym półroczu 2019 r. Informacje sygnalne*

³ Dane WUP w Lublinie

⁴ Dane WUP w Lublinie

o profilu praktycznym. Priorytetowy charakter ma właściwe rozpoznanie potrzeb szkół i potrzeb pracodawców, odnośnie wzajemnych oczekiwań dotyczących współpracy oraz jej efektów, co pozwala na zweryfikowanie oferty kształcenia i jej lepsze dostosowanie do potrzeb rynku pracy. Szkoły zawodowe stanowić powinny zaplecze rynku pracy, dając z jednej strony uczniom wysokie prawdopodobieństwo zatrudnienia, z drugiej zaś przedsiębiorstwom dobrze wykwalifikowaną kadrę.

Ważne są także wskaźniki dotyczące rozwoju przedsiębiorczości, ich poziom konkurencyjności oraz zdolność do tworzenia nowych miejsc pracy. Lepsza koniunktura gospodarcza sprzyja powstawaniu nowych przedsiębiorstw i tworzeniu nowych miejsc pracy, przez co tworzy dodatkowe zapotrzebowanie na absolwentów szkół zawodowych. Zaistniała poprawa sytuacji na lubelskim rynku pracy jest wynikiem m.in. wzrostu liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON. Na koniec III kwartału 2019 r. w województwie lubelskim zarejestrowanych było 185,7 tys. podmiotów. W ciągu roku liczba podmiotów zwiększyła się o 2,7%⁵. Zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw na III kwartał 2019 r. wynosiło 203 653 osób. Największy wzrost zatrudnienia odnotowało w sekcjach: zakwaterowanie i gastronomia 21,4% oraz budownictwo 12,1%. Największy wzrost wynagrodzeń w sektorze przedsiębiorstw zaobserwowano w przetwórstwie przemysłowym oraz handlu i naprawie pojazdów samochodowych⁶.

Potrzeba informowania społeczeństwa o zapotrzebowaniu na pracowników w określonych zawodach jest istotna z perspektywy zarówno pracodawców, jak i szkół oraz uczniów (absolwentów). Podmioty te są od siebie zależne, konieczne jest więc podejmowanie przez nich wspólnych działań dla zaspokojenia ważnych dla każdego z nich interesów i celów.

Źródłem informacji o zapotrzebowaniu na zawody w województwie lubelskim jest m.in. Barometr zawodów - ogólnopolskie badanie, realizowane przez urzędy pracy we współpracy z prywatnymi agencjami zatrudnienia. W województwie lubelskim badanie koordynowane jest przez Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie. Barometr zawodów 2019 jest jednoroczną prognozą zapotrzebowania na pracowników, pokazuje w jakich zawodach będą mniejsze, a w jakich większe szanse na znalezienie pracy. Klasyfikacja badania Barometr zawodów obejmuje zawody ujęte w stworzonej na potrzeby rynku pracy Klasyfikacji Zawodów i Specjalności. Prowadzenie badań regionalnego rynku pracy ma na celu uzyskanie informacji na temat zapotrzebowania na określone zawody i specjalności, a także informowanie danej społeczności na temat bieżącej sytuacji na rynku pracy, tak aby osoby planujące swoje kształcenie mniej licznie wybierały w przyszłości zawody nadwyżkowe. Wiedza na temat zapotrzebowania na określone zawody powinna być wykorzystywana przez podmioty odpowiedzialne za przygotowanie oferty edukacyjnej, w tym dostosowywanie kierunków kształcenia oraz programu zajęć, ale także uświadamianie wagi podejmowanych decyzji dotyczących wyboru szkoły, determinujących dalsze szanse na zatrudnienie. Największy problem dla pracodawców stanowi istnienie zawodów deficytowych, w których występują trudności z rekrutacją pracowników. W związku z tym włączenie pracodawców w modernizację programów nauczania gwarantuje ich zgodność z potrzebami rynku pracy.

Według Raportu podsumowującego badanie w województwie lubelskim - Barometr zawodów 2019 wynika, że głównymi przyczynami występowania zawodów deficytowych są:

- brak osób z kwalifikacjami w danym zawodzie;
- brak osób spełniających wymagania pracodawców (osoby poszukujące pracy posiadają niepełne kwalifikacje, nie posiadają odpowiednich lub aktualnych uprawnień, brak im doświadczenia zawodowego, znajomości danej branży lub innych kompetencji wymaganych w określonym zawodzie;

⁵ Urząd Statystyczny w Lublinie *Biuletyn statystyczny województwa lubelskiego – III kwartał 2019 r*

⁶ Urząd Statystyczny w Lublinie *Biuletyn statystyczny województwa lubelskiego – III kwartał 2019 r.*

- brak młodych osób posiadających wykształcenie w danym zawodzie, gdyż brak jest szkoły przygotowującej do jego wykonywania w okolicy lub w ogóle nie istnieje już kształcenie w danym zawodzie, a osoby starsze skończyły lub w najbliższym czasie będą kończyć swoją aktywność zawodową;
- brak zainteresowania pracą w zawodzie wyuczonym – ludzie wybierając kształcenie podejmują nie do końca przemyślane decyzje, a w późniejszym okresie specyfika pracy w danym zawodzie im nie odpowiada i poszukują zatrudnienia w innych obszarach rynku pracy;
- brak zainteresowania podejmowaniem pracy w określonych zawodach spowodowany m.in. trudnymi warunkami pracy, zmianowym systemem pracy, nienormowanym czasem pracy, problemami z dojazdem – niewystarczająca siatka połączeń komunikacyjnych, pracą w delegacji, występowaniem przeciwwskazań zdrowotnych, brakiem motywacji do podjęcia pracy w zawodzie ze względu na uzyskiwanie satysfakcjonującego wsparcia socjalnego, potrzebą założenia własnej działalności gospodarczej, brakiem zainteresowania podejmowaniem pracy poprzez agencje zatrudnienia, nieatrakcyjnym, niskim wynagrodzeniem, które jest nieadekwatne do wykonywanej pracy, posiadanych kompetencji, kwalifikacji i doświadczenia (respondenci przyznawali, że najczęściej proponowane przez pracodawców wynagrodzenie zbliżone jest do płacy minimalnej; w ich ocenie stanowi to jedną z największych barier w podjęciu zatrudnienia i prowadzi do problemów z realizacją ofert).

Z Raportu podsumowującego badanie w województwie wynika, iż odsetek zawodów ocenionych jako deficytowe w prognozie na rok 2019 jest nieznacznie wyższy w stosunku do roku 2018. Kształt czołówki zestawienia jest podobny do tego z poprzedniej edycji badania. Zawodami, które w poprzedniej edycji nie znajdowały się w grupie zawodów najczęściej ocenianych jako deficytowe są pracownicy ds. rachunkowości i księgowości, pracownicy robót wykończeniowych w budownictwie, fizjoterapeuci i masażyści oraz krawcy i pracownicy produkcji odzieży.

Wśród zawodów najczęściej uznawanych za deficytowe w województwie lubelskim, w których nie powinno być trudności ze znalezieniem pracy występują⁷:

- kierowcy samochodów ciężarowych i ciągników siodłowych,
- kierowcy autobusów,
- piekarze,
- pielęgniarki i położne,
- operatorzy i mechanicy sprzętu do robót ziemnych,
- spawacze,
- pracownicy ds. rachunkowości i księgowości,
- fizjoterapeuci i masażyści,
- samodzielni księgowi,
- kucharze,
- pracownicy robót wykończeniowych w budownictwie,
- krawcy i pracownicy produkcji odzieży,

Zebrane w trakcie badania *Barometr zawodów* informacje pokazują, że we wszystkich powiatach województwa lubelskiego poszukiwane są osoby posiadające określone

⁷ Barometr zawodów 2019, WUP w Lublinie

uprawnienia (np. kierowca samochodów ciężarowych i ciągników siodłowych, kierowcy autobusów, spawacze).

Zawody, w których w największej liczbie powiatów wskazywano na wzrost zapotrzebowania na pracowników są następujące:

- pielęgniarki i położne,
- samodzielni księgowi,
- sprzedawcy i kasjerzy,
- operatorzy i mechanicy sprzętu do robót ziemnych,
- nauczyciele praktycznej nauki zawodu,
- nauczyciele przedszkoli,
- pracownicy telefonicznej i elektronicznej obsługi klienta, ankieterzy, teleankieterzy,
- pracownicy ds. budownictwa drogowego.

Wyniki badania *Barometr zawodów 2019* potwierdzają istnienie zróżnicowania w zapotrzebowaniu na poszczególne zawody w województwie lubelskim, co jest powiązane ze specyfiką powiatowych rynków pracy i funkcjonujących w ich ramach branż⁸.

Ministerstwo Edukacji Narodowej w *Obwieszczeniu z dnia 22 marca 2019 r. w sprawie prognozy zapotrzebowania na pracowników w zawodach szkolnictwa branżowego na krajowym i wojewódzkim rynku pracy* wskazało następujące wykazy dla województwa lubelskiego:

- I. Wykaz zawodów szkolnictwa branżowego, dla których prognozowane jest istotne zapotrzebowanie na pracowników w województwie lubelskim:

- 1 Automatyk - symbol cyfrowy zawodu: 731107
- 2 Betoniarz-zbrojarz 711402
- 3 Cieśla 711501
- 4 Dekarz 712101
- 5 Elektromechanik 741201
- 6 Elektryk 741103
- 7 Górnik eksploatacji otworowej 811301
- 8 Górnik eksploatacji podziemnej 811101
- 9 Górnik odkrywkowej eksploatacji złóż 811102
- 10 Mechanik-monter maszyn i urządzeń 723310
- 11 Mechanik-operator maszyn do produkcji drzewnej 817212
- 12 Mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych 834103
- 13 Monter izolacji budowlanych 712401
- 14 Monter konstrukcji budowlanych 711102
- 15 Monter sieci i instalacji sanitarnych 712618
- 16 Monter sieci i urządzeń telekomunikacyjnych 742202
- 17 Monter stolarki budowlanej 712906
- 18 Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie 712905
- 19 Murarz-tylnik 711204
- 20 Operator maszyn i urządzeń do przetwórstwa tworzyw sztucznych 814209
- 21 Operator maszyn i urządzeń do robót ziemnych i drogowych 834209

⁸ Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, *Barometr zawodów 2019 Raport podsumowujący badanie w województwie lubelskim*

22 Operator obrabiarek skrawających 722307
 23 Operator urządzeń przemysłu chemicznego 813134
 24 Stolarz 752205
 25 Ślusarz 722204
 26 Technik agrobiznesu 331402
 27 Technik analityk 311103
 28 Technik automatyk 311909
 29 Technik budownictwa 311204
 30 Technik budowy dróg 311216
 31 Technik elektronik 311408
 32 Technik elektroniki i informatyki medycznej 311411
 33 Technik elektryk 311303
 34 Technik geolog 311106
 35 Technik górnictwa odkrywkowego 311701
 36 Technik górnictwa otworowego 311702
 37 Technik górnictwa podziemnego 311703
 38 Technik informatyk 351203
 39 Technik inżynierii sanitarnej 311218
 40 Technik mechanizacji rolnictwa i agrotechniki 311515
 41 Technik ochrony środowiska 325511
 42 Technik programista 351406
 43 Technik przeróbki kopalin stałych 311706
 44 Technik robót wykończeniowych w budownictwie 311219
 45 Technik rolnik 314207
 46 Technik szerokopasmowej komunikacji elektronicznej 311412
 47 Technik technologii chemicznej 311603
 48 Technik technologii drewna 311922
 49 Technik teleinformatyk 351103
 50 Technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej 311930
 51 Technik wiertnik 311707
 52 Wiertacz 811305

II. Wykaz zawodów szkolnictwa branżowego, dla których prognozowane jest umiarkowane zapotrzebowanie na pracowników w województwie lubelskim:

1 Asystent osoby niepełnosprawnej – symbol cyfrowy zawodu: 341201
 2 Asystentka stomatologiczna 325101
 3 Blacharz 721301
 4 Blacharz samochodowy 721306
 5 Cukiernik 751201
 6 Drukarz offsetowy 732210
 7 Elektromechanik pojazdów samochodowych 741203
 8 Elektronik 742117
 9 Fryzjer 514101
 10 Higienistka stomatologiczna 325102
 11 Kamieniarz 711301
 12 Kelner 513101
 13 Kierowca mechanik 832201
 14 Kucharz 512001
 15 Lakiernik samochodowy 713203
 16 Magazynier-logistyk 432106

17 Mechanik motocyklowy 723107
18 Mechanik pojazdów samochodowych 723103
19 Mechanik precyzyjny 731103
20 Mechatronik 742118
21 Monter budownictwa wodnego 711701
22 Monter izolacji przemysłowych 712403
23 Monter kadłubów jednostek pływających 721406
24 Monter nawierzchni kolejowej 711603
25 Monter systemów rurociągowych 712613
26 Ogrodnik 611303
27 Operator maszyn i urządzeń przemysłu spożywczego 816003
28 Operator maszyn leśnych 834105
29 Opiekun medyczny 532102
30 Opiekun osoby starszej 341202
31 Opiekun w domu pomocy społecznej 341203
32 Opiekunka dziecięca 325905
33 Opiekunka środowiskowa 341204
34 Optyk-mechanik 731104
35 Piekarz 751204
36 Pracownik pomocniczy fryzjera 932920
37 Pracownik pomocniczy mechanika 932916
38 Pracownik pomocniczy obsługi hotelowej 911205
39 Pracownik pomocniczy stolarza 932918
40 Pracownik pomocniczy ślusarza 932917
41 Protetyk słuchu 321401
42 Przetwórcza mięsa 751108
43 Pszczelarz 612302
44 Rolnik 613003
45 Rybak śródlądowy 622201
46 Sprzedawca 522301
47 Tapicer 753402
48 Technik administracji 334306
49 Technik architektury krajobrazu 314202
50 Technik archiwista 441403
51 Technik automatyk sterowania ruchem kolejowym 311407
52 Technik awionik 315316
53 Technik bezpieczeństwa i higieny pracy 325509
54 Technik budownictwa kolejowego 311220
55 Technik budownictwa wodnego 311205
56 Technik budowy jednostek pływających 311942
57 Technik chłodnictwa i klimatyzacji 311929
58 Technik dentystyczny 321402
59 Technik ekonomista 331403
60 Technik eksploatacji portów i terminali 333106
61 Technik elektroenergetyk transportu szynowego 311302
62 Technik elektroradiolog 321103
63 Technik energetyk 311307
64 Technik farmaceutyczny 321301
65 Technik fotografii i multimedii 343105
66 Technik gazownictwa 311913
67 Technik geodeta 311104

68 Technik grafiki i poligrafii cyfrowej 311943
69 Technik handlowiec 522305
70 Technik hodowca koni 314203
71 Technik hotelarstwa 422402
72 Technik inżynierii środowiska i melioracji 311208
73 Technik leśnik 314301
74 Technik logistyk 333107
75 Technik lotniskowych służb operacyjnych 315406
76 Technik masażysta 325402
77 Technik mechanik 311504
78 Technik mechanik lotniczy 315317
79 Technik mechatronik 311410
80 Technik ochrony fizycznej osób i mienia 541315
81 Technik ogrodnik 314205
82 Technik optyk 325302
83 Technik organizacji turystyki 422104
84 Technik ortopeda 321403
85 Technik papiernictwa 311601
86 Technik pojazdów samochodowych 311513
87 Technik procesów drukowania 311935
88 Technik procesów introligatorskich 311936
89 Technik przetwórstwa mleczarskiego 314402
90 Technik pszczelarz 314206
91 Technik rachunkowości 431103
92 Technik reklamy 333907
93 Technik renowacji elementów architektury 311210
94 Technik rybactwa śródlądowego 314208
95 Technik spedytor 333108
96 Technik technologii żywności 314403
97 Technik telekomunikacji 352203
98 Technik transportu drogowego 311927
99 Technik transportu kolejowego 311928
100 Technik turystyki na obszarach wiejskich 515205
101 Technik tyfłoinformatyk 351204
102 Technik urządzeń dźwigowych 311940
103 Technik usług fryzjerskich 514105
104 Technik usług kosmetycznych 514207
105 Technik usług pocztowych i finansowych 421108
106 Technik weterynarii 324002
107 Technik żeglugi śródlądowej 315216
108 Technik żywienia i usług gastronomicznych 343404
109 Terapeuta zajęciowy 325907

Finansowanie szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe

Nakłady na kształcenie zawodowe są zróżnicowane w zależności od regionu, dostępności przedsiębiorstw i miejsc pracy. Zarówno samorządy, jak i szkoły dostrzegają potrzebę systematycznego unowocześniania posiadanej bazy techniczno-dydaktycznej i czynią starania w kierunku utrzymywania jej na odpowiednim poziomie.

Źródłem finansowania zadań oświatowych powiatów i miast na prawach powiatu jest część oświatowa subwencji ogólnej, dotacje kierowane z budżetu państwa, dotacje kierowane bezpośrednio z budżetu Unii Europejskiej, własne dochody powiatu/miasta na prawach powiatu, w tym inne źródła finansowania szkół, takie jak: środki uzyskiwane na przykład od rodziców, przedsiębiorców współpracujących ze szkołą, podmiotów wynajmujących sale czy inne powierzchnie należące do szkół itp., inne niż oświatowa część subwencji ogólnej.

Organy prowadzące szkoły oferujące kształcenie zawodowe, przeznaczają największą pulę środków na kształcenie zawodowe. W większości powiatów środki przeznaczone na ten cel z subwencji budżetu państwa są głównym źródłem finansowania zadań oświatowych powiatów i nie są one wystarczające na pokrycie kosztów kształcenia. Z tej puli finansowane są również inwestycje infrastrukturalne. Organy prowadzące korzystają w tym zakresie z dochodów własnych i środków z funduszy strukturalnych. Dyrektorzy przyznają, że jedynie niewielka część szkół pokrywa wydatki na wszystkie zidentyfikowane potrzeby szkół ze środków otrzymanych od organu prowadzącego.

Sposób naliczania części oświatowej subwencji ogólnej regulowany jest przez *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 grudnia 2019 r. w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w roku 2020*.

Przedstawiciele organów prowadzących szkoły są zgodni, że wykształcenie ucznia w szkole zawodowej jest znacznie droższe od wykształcenia ogólnego. Przeważa opinia, że wydatki na kształcenie w szkołach zawodowych są za niskie w porównaniu do osiągniętej w tych szkołach efektywności kształcenia⁹. Koszt kształcenia ucznia jest zróżnicowany w zależności od celu (ogólnokształcący i zawodowy w szkołach zasadniczych i technikach oraz tylko zawodowy w szkołach policealnych), czy długości cyklu oraz zawodu.

Niektóre podmioty dysponują potencjałem do świadczenia usług zewnętrznych, który może stanowić dodatkowe źródło przychodów placówki, dlatego część z nich wykorzystuje tę możliwość.

Według badania BECKER¹⁰ realizowanego na pełnej próbie szkół w 9 powiatach na terenie Polski prawie 60% procent szkół ponadgimnazjalnych w powiatach objętych badaniem prowadziło dodatkową działalność, przynoszącą im dochody. W przypadku techników było to 65% placówek. Mniej aktywne okazały się zasadnicze szkoły zawodowe (57%). Szkoły, aby zdobyć dodatkowe środki, korzystają przede wszystkim ze swoich zasobów materialnych – wynajmują sale lekcyjne lub sale gimnastyczne (odpowiednio 93% i 72% badanych szkół ponadgimnazjalnych, które prowadzą działalność własną), udostępniają również ściany budynków i powierzchnie parkanów dla celów reklamowych (ponad 30% placówek). Formy działalności własnej są uzależnione od lokalizacji szkoły. Działalność własną najczęściej podejmują szkoły zlokalizowane w miastach na prawach powiatu, gdzie najłatwiej znaleźć rynek zbytu na oferowane usługi. Prawie 40% badanych szkół prowadzących kształcenie zawodowe, korzystając z własnych zasobów, zarabia dodatkowe środki, świadcząc usługi lub wykonując zlecenia w ramach funkcjonujących w tych szkołach warsztatów. Szkoły prowadzące kształcenie zawodowe mają większe

⁹ *Badanie funkcjonowania systemu kształcenia zawodowego w Polsce* - badanie zrealizowane na zlecenie MEN, luty 2011 r. Badanie zrealizowane w ramach projektu współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki; Działanie 3.4 Otwartość systemu Edukacji w kontekście uczenia się przez całe życie „Szkoła zawodowa szkołą pozytywnego wyboru”.

¹⁰ *BECKER - Badania ekonomicznych uwarunkowań celów i kierunków alokacji nakładów na edukację realizowanych przez podmioty publiczne i prywatne w Polsce*, Warszawa 2015 r.

możliwości prowadzenia działalności zarobkowej dzięki funkcjonującym w nich warsztatom, są również częściej zlokalizowane w większych ośrodkach miejskich, w których łatwiej o popyt na oferowane usługi wynajmu sal lub powierzchni reklamowych.

Wyniki Ankiety dotyczącej zapotrzebowania szkół/placówek na zakup sprzętu i wyposażenia do prowadzenia kształcenia w zawodzie

Zwiększenie potencjału szkół zawodowych poprzez inwestycje w sprzęt i wyposażenie jest działaniem niezbędnym, ponieważ na terenie województwa lubelskiego nadal istnieją szkoły realizujące kształcenie zawodowe, posiadające niskiej jakości bazę techniczno-dydaktyczną, w tym przestarzałe zaplecze i wyposażenie pracowni przedmiotów zawodowych. Pomimo, iż zarówno w ramach perspektywy finansowej PO KL 2007-2013 z powodzeniem realizowane były liczne działania mające na celu poprawę warunków kształcenia zawodowego, kontynuowane w ramach RPO WL 2014-2020, w dalszym ciągu problemem jest baza dydaktyczna, która nie odzwierciedla rzeczywistego środowiska pracy, co przekłada się na ofertę edukacyjną, proces dydaktyczny oraz jakość kształcenia w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe.

Odpowiedzią na zidentyfikowane potrzeby w powyższym zakresie jest wsparcie oferowane w ramach RPO WL 2014-2020 Oś Priorytetowa 12 *Edukacja, kwalifikacje i kompetencje*. Sposób realizacji działań w obszarze edukacji zawodowej jest zgodny z horyzontalnymi krajowymi wytycznymi ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego dotyczącymi realizacji CT 10. Priorytet inwestycyjny 10iv ukierunkowany jest na lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowanie programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami.

W ramach Osi 12, założenia PI 10iv zostały ujęte w Działaniu 12.4 *Kształcenie zawodowe*, w którym realizowane są działania związane z rzeczywistymi potrzebami szkół i placówek w zakresie kształcenia w zawodzie. Priorytetowo traktowane jest wsparcie powiązane z inteligentnymi specjalizacjami regionu wskazanymi w Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego oraz sektorami szybkiego wzrostu. Poprawie jakości warunków kształcenia zawodowego służą podejmowane w uzupełnieniu do interwencji EFS, działania finansowane z EFRR w ramach Osi Priorytetowej 13, ponieważ samodzielne inwestycje w zakresie infrastruktury i sprzętu nie wchodzą w zakres wsparcia EFS.

W ramach RPO WL dla Działania 12.4 zaplanowana została realizacja wskaźników rezultatu oraz produktu dotyczących doposażania szkół i placówek:

- Wartość wskaźnika rezultatu bezpośredniego - *Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wykorzystujących doposażenie zakupione dzięki EFS została zaplanowana na poziomie 95% (wartość docelowa w 2023 r.)*

Wskaźnik mierzy liczbę szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe wykorzystujących wyposażenie/doposażenie zakupione w ramach programu do prowadzenia procesu kształcenia.;

- Wartość wskaźnika produktu - *Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego doposażonych w programie w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne*

do realizacji kształcenia zawodowego została zaplanowana wysokości 109 szkół (wartość docelowa w 2023 r.).

Wskaźnik mierzy liczbę szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe wyposażonych/doposażonych w ramach programu. Warunki, według których odbywa się wyposażanie szkół lub placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe zostały opisane w *Wytycznych w zakresie zasad realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze edukacji na lata 2014-2020.*

Szkoły dostrzegają i sygnalizują potrzebę systematycznego unowocześniania posiadanej bazy techniczno-dydaktycznej i czynią starania w kierunku utrzymywania jej na odpowiednim poziomie. Realizacja wsparcia w ramach Działania 12.4 jest dokonywana na podstawie indywidualnie zdiagnozowanego zapotrzebowania szkół lub placówek systemu oświaty albo osób obejmowanych wsparciem i odpowiada na potrzeby tych podmiotów w zakresie wskazanym w Działaniu.

W przypadku szkół lub placówek systemu oświaty diagnoza powinna być przygotowana i przeprowadzona przez szkołę, placówkę systemu oświaty lub inny podmiot prowadzący działalność o charakterze edukacyjnym lub badawczym oraz zatwierdzona przez organ prowadzący bądź osobę upoważnioną do podejmowania decyzji. Podmiot przeprowadzający diagnozę powinien mieć możliwość skorzystania ze wsparcia instytucji systemu wspomagania pracy szkół, tj. placówki doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznej, biblioteki pedagogicznej.

W celu dokonania oceny zapotrzebowania na zakup sprzętu oraz wyposażenia dla szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe z terenu województwa lubelskiego w okresie od dnia 18 czerwca 2018 r. do 31 sierpnia 2018 r. Departament Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie, który wykonuje zadania Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym na lata 2014-2020 o charakterze wdrożeniowym w zakresie Europejskiego Funduszu Społecznego przeprowadził ankietę, którą objęto lubelskie szkoły publicznie i niepubliczne kształcące w zawodach.

Zaproszenia do wypełnienia ankiety internetowej zostały wysłane do 532 szkół i placówek z terenu województwa lubelskiego prowadzących kształcenie zawodowe. Dobór próby dokonany został zgodnie z Rejestrem Szkół i Placówek Oświatowych dla województwa lubelskiego i objął branżowe szkoły I stopnia, technika, szkoły policealne, szkoły specjalne przysposabiające do pracy dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz dla uczniów z więcej niż jedną niepełnosprawnością, ośrodki doksztalcania i doskonalenia zawodowego, niepubliczne placówki oświatowo-wychowawcze w systemie oświaty, niepubliczne placówki kształcenia ustawicznego i praktycznego, centra kształcenia praktycznego oraz centra kształcenia ustawicznego.

Realizacja ankiety została zakończona w dniu 31 sierpnia 2018 r. W celu zwiększenia liczby wypełnionych ankiet w sierpniu 2018 r. kontaktowano się telefonicznie z 163 losowo wybranymi podmiotami, którym została przesłana wiadomość e-mail przypominająca o trwającej ankiecie i zachęcająca do wzięcia w niej udziału. W odpowiedzi na wysłane zaproszenia otrzymano 172 wypełnione ankiety (32,3%). Kwestionariusz ankiety zawierał pytanie o występowanie w szkole/placówce zapotrzebowania na zakup sprzętu lub wyposażenia na potrzeby kształcenia w zawodzie oraz czy zdefiniowana potrzeba została zgłoszona przez pracodawców.

Wykres 1. Występowanie wśród szkół i placówek zapotrzebowania na zakup sprzętu lub wyposażenia

Spośród udzielonych ogółem 172 odpowiedzi, udzielono 141 (82%) odpowiedzi twierdzących, jednocześnie określając branże, w których zdefiniowano zapotrzebowanie na zakup sprzętu lub wyposażenia. Możliwy był wybór kilku spośród wymienionych branż/obszarów: Architektura krajobrazu/Tereny Zielone, Branża Medyczna/Zdrowie, Branża Odzieżowa, Budownictwo, Fryzjerstwo, Gastronomia/Żywność, Geodezja, Górnictwo, Handel, Hotelarstwo, Informatyka, Leśnictwo, Lotnictwo/usługi zw. z lotnictwem, Motoryzacja, Rolnictwo, Transport, Turystyka oraz inne wskazane przez respondentów.

Z informacji uzyskanych w wyniku przeprowadzonej ankiety wynika, iż 9 (5,2%) respondentom na obecnym etapie trudno jest ocenić, czy w ich szkołach/placówkach występuje zapotrzebowanie na zakup sprzętu lub wyposażenia. Ocena zapotrzebowania wymaga pogłębionej diagnozy w zakresie potrzeb, w tym właściwego rozpoznania potrzeb szkół i potrzeb pracodawców, odnośnie wzajemnych oczekiwań dotyczących współpracy oraz jej efektów, co pozwoli na zweryfikowanie oferty kształcenia i jej dostosowanie do potrzeb rynku. W okresie, w którym przeprowadzona była ankieta w szkołach nie została jeszcze zakończona rekrutacja na nowy rok szkolny 2018/2019, dlatego w wielu szkołach nie była znana ostateczna liczba uczniów, którzy rozpoczną naukę od dnia 1 września 2018 r. Przedstawiciele szkół, z którymi kontaktowano się telefonicznie nie mieli więc pewności, które kierunki kształcenia zostaną uruchomione i czy ich uruchomienie będzie wymagało doinwestowania w sprzęt lub wyposażenie.

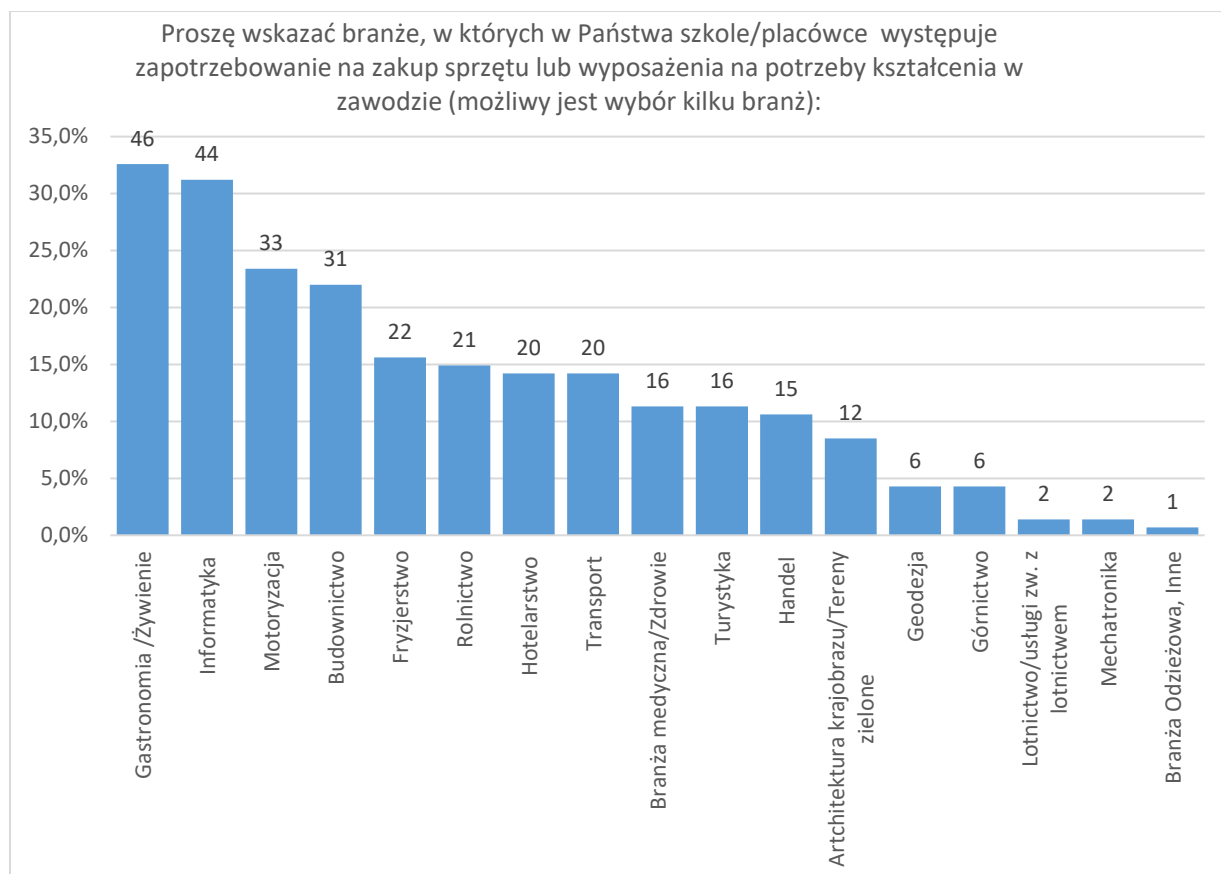
Wśród 172 udzielonych odpowiedzi, 22 (12,8%) respondentów stwierdziło, iż w ich szkole/placówce nie występuje zapotrzebowanie na zakup sprzętu lub wyposażenia. W wyniku przeprowadzonych rozmów telefonicznych uzyskano informację, iż w zależności od

typu szkoły oraz bieżącej oferty edukacyjnej praktyki odbywają się nie tylko w szkole, ale również u pracodawcy, bądź jedynie u pracodawcy, z którego wyposażenia korzystają wówczas uczniowie. W takim przypadku to pracodawca zapewnia zaplecze techniczne niezbędne do prowadzenia zajęć.

Na pytanie: Czy powyższa potrzeba została zgłoszona przez pracodawców 56 (39,7%) respondentów potwierdziło, iż potrzeba zakupu sprzętu i wyposażenia wynika z potrzeb zgłoszonych przez pracodawców, natomiast 85 (60,3%) respondentów poinformowało, iż zgłaszana potrzeba zakupu sprzętu lub wyposażenia nie została zgłoszona bezpośrednio przez pracodawców.

Wśród Branż/Obszarów najczęściej wskazywanych przez szkoły/placówki jako te, w których występuje zapotrzebowanie na zakup sprzętu lub wyposażenia wymieniano kolejno: Gastronomia/Żywność 32,6%, Informatyka 31,2%, Motoryzacja 24,3%, Budownictwo 22%, Fryzjerstwo 15,6%, Rolnictwo 14,9%, Hotelarstwo oraz Transport 14,2%.

Wykres 2. Zapotrzebowanie na zakup sprzętu lub wyposażenia w branżach/obszarach

n=141 (liczba odpowiedzi twierdzących, udzielonych na pytanie o występowanie zapotrzebowania na zakup sprzętu lub wyposażenia w szkole/placówce)

Wśród branż/obszarów wymienionych przez respondentów w kategorii *Inne* pojawiły się w niewielkim odsetku: ekonomia, grafika komputerowa, administracja, BHP, mechatronika, mechanika, odnawialne źródła energii, poligrafia, reklama, branża chemiczna, elektryka, elektronika, optyka, rachunkowość, weterynaria, logistyka, spedycja, fotografia, usługi, technologia drewna, sieci i instalacje sanitarne, opieka społeczna, kosmetyka, branża samochodowa, wytwarzanie elementów dekoracyjnych, florystyka, przemysł (automatyka), introligatorstwo, archiwistyka.

Wnioski

Dotychczasowa realizacja Działania 12.4 RPO WL pod kątem wyposażenia pracowni przedmiotów zawodowych jest zgodna z zapotrzebowaniem szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe w województwie lubelskim oraz zbieżna z potrzebami regionalnego rynku pracy.

Poziom wyposażenia pracowni i warsztatów w szkołach zawodowych jest jednak nadal niski. Szkoły wymagają stałego doposażania i modernizowania posiadanego zaplecza, chociażby ze względu na postęp technologiczny jaki zachodzi w branżach, z zakresu których kształcą.

Niezasadne jest odgórne ograniczanie możliwości doposażenia szkół poprzez katalogi wydatków. Powyższe mogłoby spowodować, że szkolnictwo zawodowe nie będzie elastyczne w stosunku do zmian zachodzących na rynku pracy. Brak potrzeby doprecyzowania katalogu w zakresie środków trwałych i cross-financingu wynika również z konieczności opracowania diagnozy na poziomie każdej ze szkół, gdzie konkretyzowane jest zapotrzebowanie na jej wyposażenie. Diagnoza nie ma również na celu wykluczenia jakichkolwiek profili kształcenia, w szczególności mniej popularnych.

Wiele lubelskich szkół podjęło współpracę z pracodawcami, starając się jednocześnie podnosić jakość kształcenia i lepiej dostosować kształcenie do potrzeb rynku pracy. Dzięki pozyskaniu dodatkowych środków finansowych z RPO WL 2014-2020 udało się unowocześnić bazę techniczno-dydaktyczną oraz poprawić ofertę kształcenia. Wszystkie te czynniki sprawiają, że szkoły zawodowe zaczynają być postrzegane jako ciekawa alternatywa dla kształcenia ogólnego. Wyzwaniem dla szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe jest w dalszym ciągu wzmocnienie własnego potencjału rozwojowego gwarantującego im dalsze funkcjonowanie na rynku kształcenia zawodowego i oferowanie wysokiej jakości usług edukacyjnych.

Szkoły, funkcjonujące w systemie szkolnictwa zawodowego, wykazują duży stopień specjalizacji kształcąc w zawodach związanych z rozwojem strategicznych dla regionu branż gospodarki, w tym tych związanych z inteligentnymi specjalizacjami (biogospodarka, zdrowie i medycyna, energetyka niskoemisyjna, automatyka i informatyka) oraz sektorami wzrostu (logistyka i transport, turystyka, przemysły kreatywne, budownictwo). Istotnym wyzwaniem dla dalszego funkcjonowania szkolnictwa zawodowego w regionie będzie niewątpliwie dalsze podnoszenie jakości kształcenia w szkołach, które może dokonywać się w oparciu o różne działania. Oprócz doposażenia szkół w niezbędną infrastrukturę oraz sprzęt i wyposażenie do prowadzenia zajęć, ważne jest nawiązanie współpracy szkół z najbliższym otoczeniem. W szczególności dotyczy to współpracy szkół z pracodawcami w celu umożliwienia uczniom odbycia praktycznego kształcenia w środowisku pracy, a także włączenia pracodawców w procesy kształcenia uczniów na terenie szkoły. Pracodawcy chętnie uczestniczą w procesie kształcenia zawodowego, współpracując ze szkołami w zakresie organizacji i prowadzenia zajęć praktycznych, jak i w trakcie określania kwalifikacji i wiedzy niezbędnej do zaplanowania w szkole odpowiedniego procesu kształcenia. Poprawa jakości kształcenia zawodowego dzięki podniesieniu kwalifikacji kadry dydaktycznej oraz doposażeniu pracowni kształcenia zawodowego zapewni dostosowanie szkół do postępu technologicznego.

Ważne jest również opracowanie programów nauczania dostosowanych do potrzeb nowoczesnych stanowisk pracy oraz programów staży uczniowskich adekwatnych do wymagań rynku pracy. Z analizy budżetów projektów realizowanych w ramach Działania 12.4 wynika, iż szkoły/placówki inwestują w wyposażenie pracowni kształcenia

praktycznego/zawodowego oraz w dalszym ciągu zgłaszają zapotrzebowanie na zakup sprzętu i wyposażenia w obszarach związanych z rozwojem strategicznych dla regionu branż oraz w zawodach deficytowych.

Wyzwanie dla szkół zawodowych nadal stanowi konieczność stosowania na większą skalę technologii informacyjno-komunikacyjnych, a także innowacyjnych narzędzi i form kształcenia. Szkoła musi reagować na zmiany technologiczne, co wiąże się z koniecznością ciągłego dokształcania kadry nauczycielskiej i doposażania pracowni, warsztatów w nowy sprzęt i urządzenia technologiczne. Z analizy budżetów również wynika dalsza potrzeba ucyfrowienia pracy szkół i zasobów edukacyjnych. Z uwagi na fakt, iż środki z budżetu państwa nie są wystarczające na pokrycie kosztów kształcenia zawodowego, szkoły korzystają w tym zakresie z dochodów własnych i środków przeznaczonych na ten cel z funduszy strukturalnych. W wielu placówkach niezbędna jest wymiana sprzętu komputerowego, tworzenie mobilnych pracowni informatycznych, jak również wyposażenie każdej pracowni w zestaw multimedialny.

Popularyzacja wiedzy na temat poszczególnych zawodów w regionie oraz możliwości zdobycia konkretnego zawodu w określonych szkołach i możliwości zatrudnienia w danym zawodzie z pewnością przyczyni się do zwiększenia poziomu zatrudnienia absolwentów szkół zawodowych na rynku pracy. Wskazana jest więc promocja szkolnictwa zawodowego, która powinna dostarczyć społeczeństwu wiedzę o jego współczesnym wymiarze, jego funkcjonowaniu i korzyściach jakie przynosi ukończenie szkoły zawodowej. W związku z tym w wyniku renegotjacji RPO WL został wprowadzony nowy podtyp projektu tj. promocja kształcenia zawodowego, w tym organizacja/udział w targach edukacyjnych, który zostanie uwzględniony w konkursie ogłoszonym na początku 2020 r. Działaniem pożądanym jest zwiększenie zainteresowania pracodawców zatrudnianiem absolwentów szkół zawodowych oraz współpracą ze szkołami zawodowymi, w tym w ramach staży uczniowskich.

Ankieta przeprowadzona wśród szkół i placówek z terenu województwa lubelskiego prowadzących kształcenie zawodowe, dała odpowiedź na pytanie o obszary, w których istnieje zapotrzebowanie na zakup sprzętu lub wyposażenia, a także wskazała branże, w których to zapotrzebowanie jest największe. Zestawiając wyniki ankiety z wynikiem analizy budżetów dotychczas realizowanych projektów uzyskano informację, że wsparcie o jakie wnioskowały szkoły w ramach RPO WL 2014-2020 w Działaniu 12.4 *Kształcenie zawodowe* typ projektu - *wyposażenie pracowni przedmiotów zawodowych* jest odzwierciedleniem ich potrzeb w zakresie zakupu sprzętu i wyposażenia niezbędnego do kształcenia w zawodzie.

Ponadto, analizując dotychczasowe wdrażanie Działania 12.4 widoczne jest utrzymujące się zainteresowanie wsparciem w zakresie doposażania szkół, które nie maleje pomimo końcowych lat wdrażania Programu. IZ RPO jest w ciągłym kontakcie z potencjalnymi wnioskodawcami, czego wyrazem jest m.in. zorganizowana we wrześniu 2019 r. konferencja "EFS szansą dla szkół zawodowych w województwie lubelskim". Podczas panelu eksperckiego, przeprowadzonego w ramach ww. konferencji, przedstawiciele szkół podkreślali rangę kształcenia zawodowego w kontekście aktualnej sytuacji na rynku pracy. Wielokrotnie zwracano uwagę również na potrzebę ciągłego doposażania placówek kształcenia zawodowego pod kątem zmieniającej się sytuacji na rynku pracy w województwie lubelskim.

Podsumowując, należy podkreślić, iż efektywne szkolnictwo zawodowe stanowi niezbędny element sprawnie funkcjonującego i sprzyjającego rozwojowi gospodarki systemu edukacji. Brak wysoko wykwalifikowanych pracowników stanowi jedną z przeszkód szybszego rozwoju gospodarczego regionu.

Spis Wykresów

Wykres 1. Występowanie wśród szkół i placówek zapotrzebowania na zakup sprzętu lub wyposażenia.....14

Wykres 2. Zapotrzebowanie na zakup sprzętu lub wyposażenia w branżach/obszarach.....15